proponitur: unde cum maritus ſuo conſenſu non poſſit facere, ut ſuus thorus non ſit alienus comparatione cujuſvis tertii, planum eſt, illum non poſſe ullo ſuo conſenſu efficere, quod acceſſus cujuſvis tertii ad ſuam conjugem non ſit adulterium. Mariti ergo conſenſus non tam ad hoc ſervit ut adulterantem extraneum relevet, quam ut conſentientem lenocinii crimine involvat. Quare Tertullianus in Apolog. cap. 39. Socratem & Catonem, qui uxores ſuas amicis communicaverunt, ut ex eis ſobolem ſuſciperent, lepidiſſime his verbis deridet: *O ſapientia Attica, & Romanæ gravitatis exemplum! Leno eſt Philoſophus & cenſor.*

122 Addo hanc aſſertionem Gnoſticorum flagitia a labe adulterii excuſare; nam ut teſtatur Epiphanius hæreſi 26. apud ipſos, poſt lauta & opipara convivia, quæ amicis exhibebant, feminæ conjugatæ, non ſolum conſentientibus, ſed etiam præcipientibus maritis, cum extraneis miſceri ſolebant. *Larga* (inquit) *& opipara edulia carnis eſum, & vini potum apponunt, etiam ſi pauperes fuerint. Ex hoc autem ubi compotaverint, & venas ad ſatietatem impleverint, ad æſtrum ſe convertunt; & vir quidem concedens uxorem alteri, ait ad ipſam: Surge, & fac dilectionem cum fratre.*

V.

123 *Comedere & bibere uſque ad ſatietatem, abſque neceſſitate,* OB SOLAM VOLUPTATEM, *nullum eſt peccatum: quia licite poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui* (a). Eſcobarius tract. 2. exam. 2. num. 102. pro eadem ſententia referens Joannem Sancium.

Falſitas hujus aſſertionis conſtat ex principiis in tractatu de moralitate actuum humanorum *Diſp.* 5. *art.* 1. ſtatutis, Ibi enim fuſe oſtendimus, delectationes ſenſuum a creatura rationali non eſſe per ſe expetibiles, ſed ſolum ratione boni honeſti, cujus ſunt illecebra, & veluti condimentum, quod provida & ſagax natura in operationibus ad conſervationem individui vel ſpeciei neceſſariis apposuit, ut bruta, quæ non poſſunt apprehendere bonum honeſtum, delectabili traherentur. Unde delectationes ſenſuum primario & principaliter, ſeu tamquam finem intendere, eſt natura bruti, & vitium hominis juxta illud Auguſtini de peccato origin. cap. 40. *Tanta excellentiæ eſt in comparatione pecoris homo, ut vitium hominis, natura ſit pecoris.* Quod egregie confirmat & illuſtrat S. Thomas 1. 2. qu. 4. art. 2. ad 2. his verbis: *Apprenſio ſenſitiva non attingit ad communem rationem boni, ſed aliquod bonum particulare quod eſt delectabile; & ideo ſecundum appetitum ſenſitivum qui eſt in animalibus, operationes quæruntur propter delectationem: ſed intellectus apprehendit univerſalem rationem boni, ad cujus conſecutionem ſequitur delectatio; unde principalius intendit bonum quam delectationem, & inde eſt quod divinus intellectus, qui eſt inſtitutor naturæ, delectationes appoſuit propter operationes.* Igitur juxta utrumque S. Doctorem, operationes ſenſitivas propter ſolam delectationem, tamquam propter finem quærere, eſt more brutorum agere, & maxima deordinatio creaturæ rationalis, quæ ſolum bonum honeſtum tamquam finem debet reſpicere, & utile ac delectabile ad illud, ut medium ad finem, vel acceſſorium ad principale, ordinare; ſeu frui ſolo bono honeſto, & utili, ac delectabili dumtaxat uti. Unde Auguſtinus libro de moribus Eccleſiæ cap. 21. hanc viro temperanti & Chriſtiano præſcribit regulam. *Habes* (inquit) *vir temperans in rebus mortalibus & fluentibus vitæ regulam utroque Teſtamento firmatam: ut earum nihil diligat, nihil per ſe appetendum putet, ſed ad vitæ hujus, atque officiorum neceſſitatem, quantum ſatis eſt uſurpet,* UTENTIS MODESTIA, NON AMANTIS AFFECTU. Cui concinit D. Thomas 2. 2. quæſt. 141. art. 6. in corp. ſic dicens: *Omnia delectabilia quæ in uſum hominis veniunt, ordinantur ad aliquam hujus vitæ neceſſitatem, ſicut ad finem; & ideo temperantia accipit neceſſitatem hujus vitæ ſicut regulam delectabilium quibus utitur, ut ſcilicet tantum eis utatur, quantum neceſſitas hujus vitæ requirit.*

124 Id ipſum magiſterio naturæ inſtructus, & ſolo rationis lumine illuſtratus edocuit Seneca libro de vita beata c. 10. ubi quemdam Epicuri de grege porcum redarguens, ſic ait: *Tu voluptatem complecteris, ego compeſco, tu voluptate frueris,* EGO UTOR. Et Epiſt. 88. *Temperantia* (inquit) *voluptatibus imperat: alias odit atque abigit, alias diſpenſat, & ad ſanum modum redigit,* NEC UNQUAM AD ILLAS PROPTER IPSAS VENIT. Unde Sancio vel Eſcobario illud Auguſtini ad Julianum, voluptati ſenſuali ſimiliter olim patrocinantem, regere re lubet: *Obſecro te, non ſit honeſtior Philoſophia Gentium, quam noſtra Chriſtiana, quæ una eſt vera Philoſophia, quandoquidem ſtudium vel amor ſapientiæ ſignificatur hoc nomine.*

125 Ex his confutata manet alia Joannis Sancii aſſertio, qua docet diſp. 23. n. 25. *finem ſolius delectationis in conjugatis, ne veniale quidem eſſe peccatum* (b). Si enim peccatum & deordinatio creaturæ rationalis eſt, actiones ad individui conſervationem ſpectantes, ob ſolam delectationem, tamquam propter finem elicere, etiam peccatum, ſaltem veniale, erit in conjugatis, actum ad ſpeciei propagationem ordinatum, ob ſolam delectationem, tamquam propter finem exercere. Unde Auguſtinus libro de bono conjugali cap. 6. ſic ait: *Conjugalis concubitus generandi gratia, non habet culpam, concupiſcentiæ vero ſatiandæ, ſed tamen cum conjuge, propter fidem thori,* VENIALEM HABET CULPAM. Et cap. 7. *Reddere debitum conjugale* (inquit) *nullius eſt criminis; exigere autem ultra generandi neceſſitatem,* EST CULPÆ VENIALIS. Et lib. contra Julian. cap. 10. dicit: *Conjuges contrahere unde quotidie dicant, dimitte nobis debita noſtra, quando modum generationi neceſſarium, cauſſa ſolius voluptatis excedunt.* Similia habet Gregorius Magnus l. 12. moralium cap. 17. alias 20. ubi hæc ſcribit: *Tunc ſolum conjuges in admixtione ſine culpa ſunt, cum non pro explenda libidine, ſed pro ſuſcipienda prole miſcentur.* Et de cura paſtorali p. 3. admonit. 28. *Admonendi ſunt conjuges* (inquit) *ut ſuſcipiendæ prolis ſe meminerint cauſſa conjunctos; & cum immoderatæ admixtioni ſervientes, propagationis articulum in uſum transferunt voluptatis, perpendant, quod licet extra non exeant, in ipſo tamen conjugio, conjugii jura tranſcendunt. Unde neceſſe eſt, ut crebris exhortationibus moneantur, ut defleant, quod pulcram copulæ ſpeciem admixtis voluptatibus fœdant.* Denique D. Thomas in 4. diſt. 31. q. 2. art. 2. in corp. dicit: *Duobus ſolum modis conjuges abſque omni peccato conveniunt, ſcilicet cauſſa prolis procreandæ, & debiti reddendi: alias* SEMPER IBI EST PECCATUM; AD MINUS VENIALE.

VI.

Lege jejunii ſolvitur qui ſe ad inſequendam amicam, vel quocumque labore illicito fatigavit. Filiucius tom. 1. tract. 27. num. 113. Addens quod *ſi etiam in fraudem jejunii ſeſe nimium fatigaſſet, adhuc liberaretur a lege jejunii.* 126

Hæc aſſertio eſt aperte falſa: licet enim qui ſua culpa in morbum incidit, durante ægritudine, non teneatur jejunare, ut D. Antoninus, Cajetanus, Sylveſter, & alii Caſuiſtæ communiter docent; ſecus tamen qui labore illicito ſeſe fatigavit, maxime ſi id fecerit in fraudem jejunii. Ratio diſparitatis manifeſta eſt: morbus enim jejunium reddit prorſus impoſſibile; laſſitudo vero, ſeu defatigatio, illud tantum moleſtius ac difficilius reddit: quid vero juſtius, quam ut aſperius jejunent nocentiores, & qui difficultatem jejunandi ſibi ſuis ſceleribus pepererunt? Et quid injuſtius, quam ut illi a jejunio liberentur, qui propter ſcelera ſua plus egent jejuniis? Quid etiam iniquius, quam ut ille qui in fraudem jejunii ſeſe nimium fatigavit, liberetur a lege jejunii, & ex tali fraude commodum iſtud reportet?

Ex his confutata manet alia Filiucii aſſertio, qua teſte Eſcobario tract. 1. exam. 13. cap. 3. aſſerit, *Eum qui dormire nequit, niſi veſpere ſumpta cœna, non teneri jejunare, immo neque in prandio collationem ſumere, quamvis hoc modo iſti incommodo obviare poſſet. Quia* (inquit) *nemo tenetur pervertere ordinem refectionum.* Egregiam ſane rationem, dignumque patella operculum? Quaſi vero ille qui jejunat, nihil moleſtiæ aut incommodi ex jejunio reportare debeat; & unuſquiſque præceptum divinum aut Eccleſiaſticum, eo modo quo poteſt, non teneatur implere? 127

Plures aliæ ſunt circa jejunandi præceptum novorum Caſuiſtarum laxitates, quas recenſere ſufficiet: illæ enim adeo abſurdæ ſunt, ut eas retuliſſe, confutaſſe ſit. 128

In primis Tamburinus, inter novellos laxitatum patronos celeberrimus lib. 4. cap. 5. §. 1. num. 16. ait: *probabile eſſe ſagimen inter lacticinia numerari, atque adeo poſſe recipi in jejunio.* Et §. 2. num. 4. aſſerit, *licere intra diem jejunii bibere vinum, muſtum, cereviſiam, aquas ex herbis, vel ex eodem vino diſtillatas, etiam multoties in die etiam in fraudem jejunii.* Idem aſſerit Eſcobarius ubi ſupra, de vino quod vocatur *Clarea*, gallice *Hipocras*. Item idem Tamburinus §. 4. num. 3. docet Mendicantes, & eos qui ipſorum privilegiis gaudent, ut Patres Societatis JESU, poſſe in die jejunii prandere in hyeme, duabus horis cum dimidia ante meridiem, ideſt hora ſeſquinona, & in æſtate tribus horis cum dimidia ante meridiem, ſeu hora ſeſquioctava; quod plane ridiculum eſt. Addunt alii, ova, & lacticinia, tempore quadrageſimæ, ſolum prohiberi ſub veniali: Ita Fagundez apud Mercorum 2. Par. 28. Alii, ut Paſqualigus, teſte eodem Mercoro, volunt jejunia quatuor Temporum obſervari ex ſola conſuetudine, de qua non conſtat an ſit introducta cum obligatione ad mortale. Denique Caramuel in Theolog. fundam. num. 1128. omnes Religioſos a lege jejunii conatur eximere, hoc diſcurſu: *Muſici a jejunio excuſantur: at omnes Religioſi ſunt Muſici, nec in mundo ſunt Muſici qui plus cantent quam Monachi, Benedictini præcipue: Ergo Monachi non tenentur jejunare. Quæ ratio idem de ceteris Religioſis evincit: nulli enim qui non cantent pluſquam ſæculares.* Subdit poſtea: *Ergo ſi Religioſos etiam exclu-*

(a) *Hæc propoſitio damnata fuit ab Innoc. XI.*
(b) *Hæc propoſitio damnata fuit ab Innoc. XI.*

ſeludimus, qui erunt in Eccleſia Romana qui teneantur obſervare jejunia? Volo non ſevere, ſed ſincere erudiri.

129 Quantum hæc primævæ Eccleſiæ inſtituto repugnent, patet ex SS. Patribus: Hieronymus enim in Epiſtola ad Marcellam: *Nos* (inquit) *unam quadrageſimam, ex Apoſtolorum traditione, congruo tempore jejunamus.* Et Ignatius Epiſtola ad Philippenſes, in fine: *Quadrageſimale jejunium ne ſpernatis.* Baſilius item ſerm. 2. de jejunio, teſtatur jejunii quadrageſimalis legem, ſuo tempore adeo religioſe obſervari fuiſſe ſolitam, ut nemo prorſus ab illa ſeſe eximeret: *Non inſula* (inquit) *non terra, non civitas, non gens, non denique locus ullus tam deſertus, ubi prædicatio iſta non fuerit audita, ſed & exercitus, & iter facientes, terra marique, mercatores quoque omnes ſimiliter audiunt & ſuſcipiunt.* Et rurſus: *Nemo ſeipſum ex jejunantium catalogo eximat, in quo omnia genera, & omnis ætas, & omnes dignitatum differentiæ recenſentur. Dives es, ne afficiat contumelia jejunium, dedignatus ipſum commenſale ſuſcipere, ne aliquando te apud jejuniorum legiſlatorem accuſet. Pauper cavillis non impetat jejunium; jam olim ipſum contubernale habens. Mulieribus autem velut reſpirare, ita etiam jejunare proprium eſt, & ſecundum naturam. Pueri velut plantæ virides jejunii aqua irrigantur. Senibus aſſuetudo & familiaritas ab antiquo ad ipſum, levem facit laborem, &c.*

VII.

130 *Qui alium movet aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, v. g. ad domum ejus aut ſegetem incendendam, non tenetur ad reſtitutionem illius damni illati.* (a) Stephanus Baunius in ſumma peccatorum pagina 307. & 408. editionis ſextæ.

Hujus aſſertionis falſitas patet ex Gregorio IX. cap. *ſi culpa* ff. de injuriis & damno dato, ubi ait: *Si culpa tua factum eſt damnum, vel injuria irrogata, ſeu aliis irrogantibus opem tuliſti, aut hæc imperitia ſive negligentia evenerunt, jure ſuper his* SATISFACERE TE OPORTET. Sed damnum factum ex ſuaſione & inductione alicujus, ejus culpa factum eſt, ut patet: Ergo juxta leges Pontificias tenetur ad reſtitutionem illius. Unde Academia Lovanienſis, ait hanc Baunii aſſertionem eſſe *aperte falſam & receptiſſimis juſtitiæ regulis contrariam.*

Confirmatur ex D. Thoma 2. 2. q. 62. art. 7. ſic dicente: „ Quicumque eſt cauſſa injuſtæ acceptionis, tenetur ad „ reſtitutionem. Quod quidem contingit dupliciter, directe ſcilicet & indirecte: directe quidem, quando aliquis „ inducit alium ad accipiendum, & hoc quidem tripliciter; primo quidem modo, movendo ad ipſam acceptionem, quod fit accipiendo, conſulendo, conſentiendo expreſſe, & laudando aliquem quaſi ſtrenuum de hoc quod „ aliena accepit: alio modo ex parte ipſius accipientis, „ quia ſcilicet eum receptat, vel qualitercumque ei auxilium fert: tertio modo ex parte rei acceptæ, quia „ ſic particeps eſt furti vel rapinæ, quaſi ſocius maleficii. Indirecte vero quando aliquis non impedit, „ cum poſſit & debeat impedire: vel quia ſubtrahit præceptum, ſive conſilium impediens furtum, vel rapinam; „ vel quia ſubtrahit ſuum auxilium quo poſſit obſiſtere, „ vel quia occultat poſt factum." Quæ his verſibus comprehenduntur:

Juſſio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus:
Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans.

Quinimmo idem S. Doctor ibidem in ſolutione ad 2. aperte docet ad reſtitutionem principalius teneri juſſorem, quam ipſum facinoris executorem. Quod Cajetanus, Banez, Tannerus, & alii interpretes, ad conſultorem & inductorem extendunt. Et ſane cum juſſor, conſultor, & generaliter inductor, potiores partes teneant in crimine iniquæ acceptionis, vel gravis damni illationis, mirum eſt veniſſe cuiquam in mentem, ut eorum quempiam ab onere reſtitutionis eximeret.

132 Confirmatur amplius: Idem S. Doctor ibidem quæſt. 71. art. 3. docet, quod quia *Advocatus & auxilium, & conſilium præſtat ei cujus cauſſæ patrocinatur, ſi ſcienter injuſtam cauſſam defendit, abſque dubio, graviter peccat, & ad reſtitutionem tenetur ejus damni, quod contra juſtitiam per ejus auxilium altera pars incurrit.* Ergo a fortiori cenſet, eum qui per conſilium aut ſuaſionem movet alium ad furandum, vel ad inferendum grave damnum tertio, teneri ad reſtitutionem, ſeu reparationem damni illati.

VIII.

133 *Non tenetur quis ſub pœna peccati mortalis reſtituere quod ablatum eſt per parva furta, quantumcumque ſit magna ſumma totalis.* (b) Bannius ibidem pag. 220.

Hanc aſſertionem, quam etiam, ad inſtantiam Archiepiſcopi Mechlinienſis, Academia Lovanienſis reprobavit, recte ac erudite confutat Sinnichius §. 442. ubi ſic diſcurrit: Æque repugnat juſtitiæ retinere rem notabilem alteri debitam, ac eamdem uno actu auferre: ſi ergo hoc poſtremum ipſis etiam laxioribus fatentibus, ſit peccatum mortale, quo veriſimilitudinis colore negari poteſt, primum illud eſſe mortale peccatum?

Nec refert quod ſingulæ minutæ ablationes forte fuerint peccata dumtaxat venialia; quia reſtituendi obligatio, non ex ſolo acceptionis titulo, ſed etiam ex titulo rei acceptæ naſcitur; ut proinde de ea ſit gravis, & ſub mortali, quoties res aliena notabiliter pretioſa detinetur, quomodolibet ea ad detinentem pervenerit. Unde non ſolum qui per minuta peccata, ſed etiam qui abſque ullo peccato ad poſſeſſionem rei alienæ notabiliter pretioſæ pervenit, ſub gravi reatu eam reſtituere, cognita ejus alienite, obſtringitur. Sive igitur auferendo, ſive detinendo rem alienam notabilis valoris, contingat te habere plus notabiliter quam debeas, & alterum ex adverſo minus notabiliter quam debeat; grave procul dubio vulnus infligis juſtitiæ, quæ utique exigit, ut uniuſcujuſque poſſeſſio ita adæquetur juri poſſidendi quo pollet, ut nemo plus aut minus poſſeſſionis habeat quam juris; item ut conſimili plane modo habeat ſe poſſeſſio uniuſcujuſque ad poſſeſſionem cujuslibet alterius, quo ſe habet ipſius jus ad jus alterius. Ex quo præcipuum, immo & unicum Baunii fundamentum manet ſolutum. 134

IX.

Præceptum ſervandi feſta non obligat ſub mortali, ſepoſito ſcandalo, ſi abſit contemptus. (c) Huic aſſertioni, quam facultas Theologica Lovanienſis, ad inſtantiam Archiepiſcopi Mechlinienſis reprobavit, favet Tamburinus lib. 1. in Decal. cap. 3. §. 8. num. 12. ubi ait: *Leges Eccleſiaſticas non multum frequenter ſub mortali obligare.* 135

Oppoſitum communiter docent Theologi cum S. Thoma 1. 2. q. 96. art. 4. ſic dicente: *Leges humanitus poſitæ, ſi juſtæ ſint, habent vim obligandi in foro conſcientiæ, a lege æterna, a qua derivantur, ſecundum illud Proverb. 8. Per me Reges regnant, & legum conditores juſta decernunt.* Quod confirmat in reſp. ad 1. his verbis: *Apoſtolus ad Roman. 13. dicit: Omnis poteſtas humana a Deo eſt: & ideo qui poteſtati reſiſtit in his quæ ad poteſtatis ordinem pertinent, Dei ordinationi reſiſtit, & ſecundum hoc efficitur reus quantum ad conſcientiam.*

Idem docet Bellarminus ſpecialiter de præcepto Eccleſiaſtico obſervandi feſta, lib. 3. de cultu Sanctorum c. 20. ubi ſic diſcurrit: „ Jure divino præcipitur, ut aliqui dies „ feſti obſerventur, & tamen nulli ſunt certi dies a jure „ divino determinati: Ergo debuit eſſe in Eccleſia poteſtas determinandi certos dies, & obligandi ad eorum obſervationem; quia alioquin non ſervaretur jus divinum." Unde quemadmodum obligatio ſervandi dies feſtos, a Deo olim peculiariter determinatos, fuit gravis, & ſub mortali, ut patet ex pœna mortis & lapidationis in violatores decreta, de qua Exodi 32. & Numer. 15. ita ſimiliter gravis cenſeri debet obligatio obſervandi dies feſtos, ab Eccleſia in locum veterum illorum feſtorum ſubrogatos; ſubrogatum enim ſortitur naturam ejus, in cujus locum ſubrogatur. Nullo ergo pacto audiendus eſt, ſed omnimode repellendus quiſquis aſſerere præſumpſerit, *Præceptum ſervandi feſta non obligare ſub mortali, ſepoſito ſcandalo, ſi abſit contemptus.* Et hæc aſſertio favet errori Lutheri in libro adverſus Catharinum ſic dicentis: *Duodecima facies Antichriſti eſt feſtorum dierum obſervatio, cum omnes dies ſint liberi, ad feriandum, & ad laborandum.* 136

X.

Satisfacit præcepto Eccleſiæ de audiendo ſacro, qui duas ejus partes, immo quatuor ſimul a diverſis celebrantibus audit. (d) Eſcobar tract. 1. exam. 11. n. 73. editionis Lugd. anni 1647. Ex quo infert *poſſe breviſſimo temporis interſtitio Miſſam audiri, ſi quatuor v. g. altaribus variæ Miſſæ proportionata temporis anterioritate ſic celebrentur, ut dum una inchoatur, ſecunda ab Evangelio tunc in conſecrationem procedat, tertia a conſecratione in conſumptionem, quarta denique a conſumptione uſque ad terminum.* 137

Ubi obiter notandum cum Sinnichio §. 399. novos Caſuiſtas, & laxitatum patronos, pedetentim proceſſiſſe in pejus: cum enim pridem aliqui docuiſſent ſatisfieri præcepto audiendi Miſſam, auditione ſucceſſiva duarum medietatum diverſarum Miſſarum, etiam ordine inverſo; alii inde inferebant ſatisfieri eidem præcepto, auditione etiam ſimultanea diverſarum Miſſarum; ac demum alii longius progreſſi contenderunt ſatisfieri eidem præcepto, auditione etiam ſimultanea trium vel quatuor partium diverſarum Miſſarum. Quæ progreſſionis regula, cum tam bene locum habeat reſpectu viginti, vel etiam quadraginta partium totidem reſpective Miſſarum diverſarum, ſi Eſcobarii, & aliorum recentiorum Caſuiſtarum aſſertio vera eſſet, ſequeretur Miſſam uno fere momento poſſe audiri: quod

(a) *Hæc propoſitio damnata fuit ab Innocentio XI.*
(b) *Hæc propoſitio damnata fuit ab Innocentio XI.*
(c) *Hæc propoſitio damnata fuit ab Innocentio XI.*
(d) *Hæc propoſitio damnata fuit ab Innocentio XI.*

quod plane ridiculum & nugatorium eſt. Unde Academia Lovanienſis hanc aſſertionem, *ut falſam, & præceptorum Eccleſiæ eluſivam*, proſcribens, ſubdit: *Nec enim majorem habet apparentiam de quatuor ſacri partibus, quam de viginti*.

138 Plures aliæ circa auditionem Miſſæ ſunt novorum Caſuiſtarum laxitates, omnino intolerabiles. Tamburinus enim lib. 4. cap. 2. §. 1. num. 3. cenſet, ſatisfieri præcepto audiendi Miſſam, etiamſi quis non interſit conſecrationi: *Qui poteſt* (inquit) *adhærere opinioni, aſſerenti ſacrificii eſſentiam in communione conſiſtere; atque adeo non eſt dicendus omiſiſſe ſacrificium*. Aſſerit etiam ibidem §. 2. num. 7. probabilem eſſe, ſubindeque in conſcientia tutam, aliquorum ſententiam, qui docent *Miſſam omitti poſſe ſine culpa in die feſto, propter lucrum quod tunc ceſſaret, ſi quis Miſſæ adeſſet*. Et infra §. 3. n. 9. idem cenſet de opinione aliorum, qui affirmant prævisionem carentiæ Miſſæ, non obſtare, quominus quis proficiſcatur venatum ad locum deſertum, ubi ob penuriam ſacerdotis nequibit die feſto Miſſam audire. Item lib. 1. cap. 3. §. 2. n. 12. dicit: *In audiendo Miſſam de præcepto, vel recitandis horis ex obligatione, ſatis eſſe attentionem externam; unde poſſe quemlibet voluntarie diſtrahi*. Et lib. 3. cap. 5. §. 8. n. 3. docet *Te ſatisfacere præcepto, ſi horas recites animo non ſatisfaciendi*. Cui doctrinæ conſonat alia, quam tradit Fagundez reſolut. moral. præcept. 2. lib. 1. cap. 4. num. 4. ubi docet, *Eum qui facit confeſſionem voluntarie nullam ſatisfacere præcepto Eccleſiæ*. Quæ propoſitio ab Alexandro VII. damnata fuit, die 24. Septembris anni 1665.

XI.

139 *Infidelis, cui proponitur noſtra fides ut magis credibilis; dum ejus ſecta probabiliter adhuc credibilis apparet, non tenetur ad recipiendam noſtram fidem*. (a) Thomas Sanchez, Joannes Sancius, & Diana, apud Eſcobarium Theolog. moral. p. 39. quibus ſubſcribit Erardus Billius tract. 3. cap. 1. de fide, ubi ait quod puer in hæreſi educatus, *non peccat credendo hæreſi ſibi propoſitæ, & quam a parentibus edoctus eſt, niſi habeat argumenta convincentia, & probabilitatem excludentia ſuæ ſectæ: quamdiu enim probabilis eſt, non peccat eam ſequendo. Quo fit ut multæ puellæ uſque ad vigeſimum annum vix cenſeri poſſint hæreticæ, quantumcumque ad cœnam, ut appellant, accedant. Quis enim dicet eas non habere argumenta probabilia ſuæ ſectæ? at nemo peccat ſequens opinionem probabilem*.

140 Hæc aſſertio pluſquam falſa eſt. Primo, quia licet Hæreticus ignorantia invincibili ſui erroris laborans, non peccet, & ſit materialiter dumtaxat hæreticus, (nam, ut infra oſtendemus contra Janſenium & Wendrochium, error ſeu ignorantia invincibilis excuſat a peccato) ille tamen cui fides Catholica videtur magis credibilis & probabilis, non laborat ignorantia invincibili, ſed vincibili: tum quia ratione formidinis annexæ opinioni minus probabili, errorem aliquo modo prævidet: tum etiam quia ſequendo ſectam illam quæ ipſi apparet minus probabilis, ſeu minus conſona veritati, & relinquendo aliam, quæ probabilior & credibilior, ſeu veritati conformior aut vicinior ipſi videtur, veritatem contemnit, & parum de ipſa curat: Ergo ille non excuſatur a peccato.

141 Secundo, quando illi Auctores dicunt quod error probabilis excuſat a peccato, vel loquuntur de probabilitate vera, vel dumtaxat apparenti? Primum dici non poteſt, cum nullus error aut hæreſis veram probabilitatem, ſed dumtaxat falſam & apparentem habere poſſit. Nec etiam ſecundum, alias ſequeretur nullum fere propter hæreſim damnari poſſe hæreticum, cum nullus ſit pene, qui non affirmare poſſit ſibi ſectam ſuam videri probabilem. Ex quo ulterius ſequeretur, ad ſalutem in ſua quemque Religione, quam probabilem putat, poſſe pervenire. Unde Caramuel in probabilitatis doctrina verſatiſſimus, & omnes ejus conſecutiones apprime callens, imparem huic difficultati reſolvendæ ſe agnoſcit, eique videtur ſuccumbere, dum in Tdeologia fundamentali pag. 472. refert, & inſolutum relinquit diſcurſum cujuſdam Baſanomeni Lutherani, qui fatebatur fidem Romanæ Eccleſiæ eſſe quidem probabiliſſimam, adeoque ſecuriſſimam, ſed contendebat etiam Lutheranam, quam profitebatur, eſſe probabilem, atque adeo ſecuram, ſubindeque ſibi licere eſſe in quieta conſcientia apud Lutherum, & in ejus ſecta ſe poſſe ſalutem conſequi: *Quia Baſanomenus* (inquit) *Lutheranorum filius, & in Lutherana urbe natus, inter Lutheranos nutritus, magiſtros habuit & prædicantes Lutheranos; ſic ubi primum Patrem Valerianum, magnum Capuccinorum decus, & alios audivit inculcantes, vel eſſe redeundum ad Romanam Eccleſiam, vel recedendum a Chriſto, fervide inſurrexit, & dixit: Chriſtianiſmus probabiliſſima Religio eſt, & ſub ipſo dantur ſectæ antiquiores, juniores, ſeveriores, benigniores, univerſaliores, minus univerſales (& præcipue Romana, Lutherana, Calviniana)* QUÆ SUNT VERE PROBABILES. *Ergo mihi Lutherano non eſt neceſſario redeundum ad Romanam Eccleſiam, aut ſecedendum a Chriſto. Nam præter Romanam Religionem, cui probabilitatem non nego, etiam Lutherana eſt Chriſtiana, & probabilis, multo Romana benignior. Vim rationis jam penetras, jam vides quo reſpiciat hæreticus. Tenet primo eſſe probabile, quod Deus mentiri nequeat; ſecundo eſſe probabile, quod revelarit ſacram paginam, & ſi velit, ut ſic loquar, dictaverit; tertio, eſſe probabile, quod eamdem Romana Eccleſia bene exponat, & tamen addit, iis non obſtantibus, harum antitheſes eſſe probabiles. Reſolutionem hanc ſic ille confirmat & dilucidat. Doctrina Ariſtotelis, inquit, prout hodie traditur in Academiis Italicis, Hiſpanicis, Gallicis, probabiliſſima eſt; nec contra hanc ipſam probabilitatem militat mundi æternitas, & animæ rationalis mortalitas; nam iſti, & ſimiles errores ſunt expuncti, nec jam traduntur a Chriſtianis Philoſophis. Hæc ipſa doctrina, & ſchola Ariſtotelis in tres ſectas dividitur, Thomiſticam, Scoticam, & Nominalem, omnes probabiles, omnes celebres, omnes plauſibiles. Dicant Dominicani: noſtra ſchola Ariſtotelica eſt, & antiquior Nominali & Scotica: Ergo redeundum ad ipſam, vel ſecedendum eſt ab Ariſtotele. Quid inde? Nam a Franciſcanis ridebuntur, qui æquo jure reponent, vel admittendam eſſe Schoti ſcholam, vel relinquendum Peripatum. Tunc enim argumentatio urget, cum vel una ſub Chriſto Religio, vel una ſub Ariſtotele ſchola demonſtrationes produceret. Nam ſi una ſecta demonſtraretur eſſe vera, reliquæ demonſtrarentur eſſe falſæ; & in noſtro caſu, ait Baſanomenus, omnes has Religiones (Romanam, Lutheranam, Calvinianam) eſſe Chriſtianas & probabiles judico; & omnes has ſcholas (Thomiſticam, Scoticam, & Nominalem) eſſe Ariſtotelicas & probabiles cenſeo; & hanc ob rem ratiocinio illo disjunctivo, vel redeundum eſt ad Romanam Eccleſiam, vel ſecedendum eſt a Chriſto, convinci aut urgeri non poſſum. Nec antiquitatem ipſe & Concilia generalia morabitur: hæc enim, ut ait, probabilia argumenta, & non evidentia miniſtrant: quoniam ſchola Ariſtotelis Chriſti Religione multo antiquior, & Academiæ Peripateticæ multo numeroſiores magiſtros habent, quam generalia Concilia, & ſi licet P. Magno doctrinam Peripateticorum de errore & tyrannide arguere, cur non licebit Baſanomeno eſſe & cautiori? Cur non dicere, Romanam quidem Eccleſiam eſſe probabiliſſimam, adeoque in foro interno eſſe ſecuriſſimam; & tamen hoc ipſo profitetur, eſſe etiam probabilem, atque æque Chriſtianam, ac ſecuram*; IMMO SECURIOREM OMNINO, QUONIAM MINUS PROBABILIS SENTENTIA, SI BENIGNIOR, ETIAM SECURIOR EST. *Cur non licebit addere, ſe eſſe in quieta conſcientia apud Lutherum, adeoque non teneri redire ad Eccleſiam Romanam, nec a Chriſti Religione ſecedere*.

Hæc Caramuel. Ex quibus liquet, illum vim hujus conſecutionis probe noviſſe, eamque, tacite ſaltem & indirecte approbaſſe, nempe *Si nullus hæreticus, quamdiu ejus ſecta ſibi apparet probabilis, peccat credendo hæreſi ſibi propoſitæ, nullus fere propter hæreſim poterit damnari hæreticus; cum vix ullus ſit, cui ejus ſecta non videatur probabilis, proinde poterit quilibet in ea Religione quam profitetur, ſalutem conſequi*. 142

Scio alios Recentiores, has conſecutiones non admittere, immo ab ipſis abhorrere. Sed ut recte ait Caramuel, *vel omnia debent transglutire, vel a principali opinione diſcedere*. Unde redit illud Auguſtini, quod ſupra retulimus: *Hoc tu quidem non ſentis, ſed hoc ſequitur illa quæ ſentis. Muta ergo antecedentia, ſi vis cavere ſequentia*.

XII.

Dare pecuniam, vel aliud quid temporale pro beneficio, ut motivum, quo voluntas collatoris ad illud conferendum inducatur, non eſt ſimonia, ſi non detur ut pretium beneficio æquale. (b) Valentia tomo 3. diſputatione 6. q. 16. punct. 3. Tannerus, Eſcobarius, Sancius, Milhardus, & alii recentiores Caſuiſtæ. 143

Oppoſitum colligitur aperte ex D. Thoma 2. 2. q. 100. art. 2. ad 5. ubi ait: „ Antequam alicui acquiratur jus „ in Epiſcopatu, vel quacumque dignitate, vel præbenda per electionem, vel proviſionem, ſeu collationem, „ ſimoniacum eſſet adverſantium obſtacula pecunia redimere: ſic enim pecunia pararet ſibi viam ad rem ſpiritualem obtinendam.” Ex quibus verbis hoc argumentum conficio. Per pecuniam parare ſibi viam ad rem ſpiritualem obtinendam, juxta D. Thomam, vera ſimonia eſt: Sed qui dat pecuniam, ut temporale incitamentum quo animus collatoris ad conferendum ſibi beneficium inducatur, pecunia parat ſibi viam ad rem ſpiritualem obtinendam: ea enim ut medio ſeu inſtrumento utitur ad excitandam & flectendam collatoris voluntatem, ut ipſe beneficium conferat: Ergo ille vere ſimoniacus eſt. Unde Eccleſia ſemper pro ſceleratis & ſimoniacis habuit eos omnes qui pecunia ſibi ad ſacerdotium, & alia Eccleſiæ miniſteria aut beneficia muniunt, & hanc nundinationem, quavis arte, quovis colore fucatam, ſimoniacum ſcelus appellavit. Hinc generatim negant Canones fas eſſe, per pecuniam ad Eccleſiæ dignitates pervenire, ut patet ex Canonibus Apoſtolicis Can. 30. ubi ſic dicitur; *Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, per pecunias hanc obtinuerit dignitatem, dejiciatur*. Hinc etiam generaliter vetant,

(a) *Hæc propoſitio damnata fuit ab Innocentio XI.*

(b) *Hæc propoſitio damnata fuit ab Innocentio XI.*

vetant, ne quis ad Eccleſiæ munia conſequenda aliquid offerat, vel promittat, ut conſtat ex Concilio Tolet. 8. in quo ſic habetur: *Si quis pro percipienda ſacerdotii dignitate quodlibet præmium detectus fuerit obtuliſſe, ex eodem tempore, anathematis ſe noverit opprobrio condemnatum*. Item in Concilio Melphitano anni 1090. ſtricte vetatur, *Ne quis dato, vel promiſſo, vel pretio, vel ſervitio, ea intentione impenſo, Epiſcopalem nitatur aſſequi dignitatem*.

144 Confirmatur: Cum D. Petrus Simonem Magum de ſimoniæ ſcelere increpavit, hoc eum reprehendit quod donum Dei pecunia poſſideri poſſe exiſtimaſſet, ut patet ex verbis illis Actor. 8. *Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei exiſtimaſti* PECUNIA POSSIDERI: Sed quod pecuniarii muneris præſtatione per modum illecebræ permoventis obtinetur, tam bene pecunia poſſidetur, ac illud quod per ipſam ſub formalitate pretii ſumptum acquiritur, ut de ſe patet: Ergo qui dat pecuniam ut motivum, quo voluntatem collatoris ad conferendum ſibi beneficium inducat, tam bene ſimoniæ labe inficitur, quam qui illam præbet ut pretium beneficio æquale.

145 Confirmatur amplius: Si ad ſimoniam neceſſario requiratur, ut pecunia per modum pretii beneficio æqualis offeratur, vel conferatur, tam rarum erit ſimoniæ vitium, ut ab ejus labe omnes Simoniaci facile ſe purgare poſſint, dicendo ſcilicet ſe temporale pro ſpirituali dare, non tamquam pretium, ſed tamquam motivum. Immo & ipſe Simon Magus, Simoniacorum omnium parens eadem diſtinctione, ſeu præciſione metaphyſica, ab eodem ſcelere facile excuſari poterit: nam cum pro impetranda gratia impertiendi Spiritum Sanctum per manuum impoſitionem, pecuniam offerendo Apoſtolis, vendendi aut emendi, vel pretii verbis nequaquam uſus fuerit, ut patet ex verbis Scripturæ ſupra relatis, dici poterit ipſum obtuliſſe Apoſtolis pecuniam, non ſub formali ratione pretii, quo talem poteſtatem emeret, ſed dumtaxat tamquam motivum quo eorum voluntatem ad eam ſibi conferendam inclinaret: neque enim ille curabat modum, ſed tantum ut rem quoquo modo aſſequeretur. Similiter a labe ſimoniæ purgari poſſet Balaam Propheta, a quo ſimonia vetuſtiori vocabulo *Balaamia* dicitur, ut notat Adrianus quodlibeto 9. quæſt. 2. poſſet enim pariter dici, ipſum munus a Moabitico Rege ſibi miſſum acceptaſſe, non ut pretium propheticæ maledictionis, ſed ut motivum: neque enim vel Rex curabat, quonam titulo ille munus acciperet, dum quoquo modo ad maledicendum hoſtibus eum permoveret, nec Balaam admodum curabat, quonam titulo oblatum munus ſibi obveniret, ſed ut quoquo modo ſuam avaritiam inde expleret. Idem cum proportione de Giezi, & de omnibus aliis Simoniacis dici poſſet. Ergo ſi ſtandum ſit novorum Caſuiſtarum doctrinæ, & ſi præfata diſtinctio pecuniæ in ratione motivi, & in ratione pretii valeat, & ſufficiens ſit ad vitandam ſimoniam, peccatum ſimoniæ a rebus humanis exulabit, & in mundum Platonicum demigrabit, vel ſolum a bardis & ſtupidis, qui diſtinctiones illas & præciſiones metaphyſicas capere nequeunt, committetur. Unde Caramuel in Theologia morali libro 2. num. 486. *Si ſcriptor* (inquit) *ſcrupuloſus ſit, nulla erit circumſtantia ab hoc contagio libera: ſi autem audentior, ipſius ſimoniæ conceptus*, ERIT IDEA PLATONICA, *ut dicitur: quæ non reperitur in rebus*.

146 Nec valet quod aliqui Recentiores dicunt; nempe eum qui pecuniam, vel aliud quid temporale pro beneficio, per modum illecebræ permoventis, non vero per modum pretii beneficio æqualis confert vel offert, non committere quidem ſimoniam contra jus divinum, quia ad hanc requiritur quod temporale pro ſpirituali detur ut pretium, eſſe tamen reum ſimoniæ contra jus poſitivum, quia leges & Canones Eccleſiæ id vetant. Non valet (inquam) quia S. Thomas in 4. diſt. 25. qu. 3. art. 3. ad 1. docet quod ſi Judex ſpiritualis munere aliquo, ſive parvo, ſive magno, flectatur ad aliquid faciendum, ſimoniacus eſt coram Deo: *Dicendum* (inquit) *quod Eccleſiæ judicium eſt quantum ad exteriora, & quia non eſt probabile quod animus Judicis ſpiritualis flectatur ad aliquid faciendum pro parvo munere, ideo in parvis muneribus Judici datis non judicat ſimoniam committi: ſed apud Deum, qui cor videt, ſimonia eſt & in parvis, & in magnis muneribus*, SI ANIMUS JUDICIS EX EIS FLECTATUR. Quibus verbis aperte docet committi ſimoniam contra jus divinum, quando muneribus, ſive parvis, ſive magnis, aliquis inducitur ad aliquid ſpirituale conferendum. Ibidem etiam in reſp. ad 4. ait, quod *Qui dat aliquid ſpirituale . . . . ſi principaliter moveatur favore precum, vel timore rogantis*, QUANTUM AD JUDICIUM DIVINUM, *ſimoniam committit & rogatus, & rogans, ſi hoc intendat*. Unde Suarez in tract. de Simonia cap. 3. pro hac ſententia S. Thomam, & alios antiquos Theologos & Canoniſtas refert: „ Sæpiſſime (inquit) legimus apud Auctores tam Theologos quam Canoniſtas, „ ſimoniam mentalem committi, quoties per ſpiritualem „ actionem vel dationem principaliter intenditur acquiſitio alicujus commodi temporalis. Ita tenent Gloſſa, „ Hoſtienſis, Panormitanus, Navarrus, Covarruvias, S. „ Thomas, Cajetanus, Major, Durandus, Altiſiodorenſis, Adrianus, Antoninus, Corduba, Gerſon, &c.”

Addo, quod cum Eccleſia non poſſit mutare naturas rerum, nec efficere quod ſimonia ſit id quod vere ſimonia non eſt, ſi oblatio pecuniæ per modum illecebræ ad conferendum beneficium permoventis, ſimoniæ labe careat, ex eo præciſe quod Eccleſiæ legibus & Canonibus vetetur, ſimoniaca dici non poterit: ſubindeque vera ſimonia a rebus humanis exulabit, & ut verbis Caramuelis utar, *erit idea Platonica, quæ non reperitur in rebus*. 147

Id explicari & illuſtrari poteſt exemplo ex novorum Caſuiſtarum doctrina deſumpto: illi enim communiter docent, contractum qui ab Hiſpanis *Mohatra*, vel *Baratra*, & ab Italis *Stocco* appellatur (qui tunc fit quando quis egens pecunia, emit pecunia credita a mercatore merces pretio ſummo, & ſtatim ei pecunia numerata pretio infimo revendit) non eſſe vere uſurarium, & uſuræ labe reipſa carere; de quo infra. Sicut ergo ſi talis contractus Eccleſiæ legibus & Canonibus prohiberetur, quemadmodum civilibus legibus vetitus eſt, inepte quis diceret, mercatores contractum illum exercentes, non eſſe quidem uſurarios, uſura contra jus divinum; ab uſura tamen contra jus Eccleſiaſticum non eſſe immunes; quia cum Eccleſia non poſſit rerum naturas mutare, ſuis legibus & canonibus efficere nequit, quod uſura ſit id quod vere uſura non eſt. Ita ſimiliter, ſi oblatio pecuniæ, per modum illecebræ, ſeu incitamenti, ad conferendum beneficium permoventis, ſimoniæ labe revera ſit expers, ex eo quod legibus & canonibus Eccleſiæ vetetur, vere ſimoniaca non erit: nec eo nomine, niſi nugando, & terminis abutendo, donari poterit: unde inepta plane ad oppoſitum & chimerica videtur diſtinctio illa ſimoniæ in ſimoniam juris divini & juris Eccleſiaſtici, quam ad vim rationum præcedentium eludendam recentiores Caſuiſtæ excogitarunt. 148

Ex dictis confutata manet alia Eſcobarii aſſertio, qui docet tract. 6. exam. 2. num. 14. Simoniacum non eſſe, qui promiſſa ſine intentione ſolvendi pecunia, ad ſacerdotium pervenit. Cum enim *pecunia parare ſibi viam ad rem ſpiritualem obtinendam*, vere ſimonia ſit, ut ex D. Thoma ſupra vidimus, & ille qui pecunia promiſſa ſine intentione ſolvendi, ad Sacerdotium pervenit, ea ſibi viam ad illud obtinendum non minus paraverit, quam ille qui pecuniam de facto exhibuit, planum eſt, illum non minus eſſe ſimoniacum; nam utrobique pecunia ratio eſt cur beneficium conferatur. Unde in Concilio Melphitano ſupra relato, non modo ne pro beneficio obtinendo pecunia detur, ſed etiam ne promittatur, vetitum eſt. 149

Confirmatur: Quod in judiciis corruptio eſt, id in obtinendis beneficiis eſt ſimonia: Sed non minus corruptor judicii eſt, qui argentum pollicitus eſt Judici, nec præſtitit, quam qui promiſit & præſtitit: Igitur non minus ſimoniacus eſt, qui promiſit cum nolit ſolvere, quam qui promiſit & ſolvit.

XIII.

Cum numerata pecunia pretioſior ſit numeranda; & nullus ſit qui non majoris faciat pecuniam præſentem, quam futuram, poteſt creditor aliquid ultra ſortem a mutuatario exigere, & eo titulo ab uſura excuſari. (a) Caramuel in Theologia morali lib. 2. n. 799. relatus a Sinnichio §. 443. 150

Hæc aſſertio non ſolum improbabilis, ſed etiam erronea & intolerabilis eſt. Cum enim pecunia ex ſe & ex natura ſua ſit ſterilis, non minus contra naturam eſt, ut quis ex ea fructum mediante fœnore exſpectet, quam ſi ex mula, ex ſua natura ſterili, mulum gigni ſperaret. Unde Ariſtoteles 1. Politic. cap. 7. relatus a D. Thoma 2. 2. quæſt. 78. art. 1. ad 3. docet quod uſuraria acquiſitio pecuniarum eſt maxime præter naturam, quia in fœnore *nummus nummum parit*. Hinc Baſilius Magnus in Pſalm. 14. Pecuniam, *beſtiam fœcundam* appellat, non quidem quod ipſa ex natura ſua vim gignendi habeat, ſed quod humana nequitia & avaritia fœtum ex ea innaturalem extorqueat.

Quæres, an contractus *Mohatra*, ſupra explicatus, licitus ſit, & careat labe uſuræ? 151

Reſpondeo, ſi talis contractus fiat cum intentione lucri, & cum pacto revenditionis prævie inito, ut communiter fieri ſolet, ipſum eſſe illicitum, & manifeſtam uſuræ palliationem, quicquid recentiores Caſuiſtæ in contrarium dicant. Ratio eſt: quia lucrari aliquid ultra ſortem ex vi mutui præciſe, uſura eſt, ut omnes fatentur: ſed per illius contractus ambages, mercator ultra ſortem, ex vi mutui, intendit lucrari, & de facto intra breve tempus lucratur id, quo ſummum mercium pretium ſuperat infimum; ut enim ſupra dicebamus, contractus *Mohatra* tunc fit, quando quis egens pecunia, emit pecunia credita a mercatore merces pretio ſummo, & ſtatim ei pecunia numerata pretio infimo revendit: Ergo contractus ille, quando fit cum intentione lucri, & cum pacto reven-

(a) *Hæc propoſitio damnata fuit ab Innocentio XI.*

revenditionis prævio inito, vere uſurarius eſt, merumque fœnoris integumentum, ſeu manifeſta uſuræ palliatio dici debet. Unde præclare Ambroſius lib. de Tobia, cap. 24. *Quodcumque* (inquit) *ſorti accedit, uſura eſt. Quod velis ei nomen imponas, uſura eſt. Si licitum eſt, cur vocabulum refugis, cur velamen obtexis? Si illicitum eſt, cur incrementum requiris?* Appellent ergo recentiores Caſuiſtæ hunc contractum quocumque nomine voluerint ipſum, *Mohatram, Baratram, Stocco*, aliiſque barbaris nominibus nuncupent, *nomina tantum, non res mutantur, quaſi mutato nomine, culpa transferatur & pœna*, ut ſupra ex Innocentio III. dictum eſt. Quare Innocentius XI. hanc propoſitionem damnavit: *Contractus Mohatra licitus eſt, etiam reſpectu ejuſdem perſonæ, & cum contractu revenditionis prævie inito, cum intentione lucri.*

XIV.

152 *Vix unquam tenetur aliquis ad dandam eleemoſynam præciſe ex ſuperfluo ſtatus, cum vix unquam hujuſmodi ſuperfluum in ſæcularibus, etiam in Regibus, inveniatur.* (a) Vaſquez in opuſc. de eleemoſyna, & plures alii recentiores Caſuiſtæ.

Oppoſitum expreſſe docet S. Thomas 2. 2. q. 32. art. 2. in corp. ubi ait: *Dare eleemoſynam de ſuperfluo, eſt in præcepto; & dare eleemoſynam ei qui eſt in extrema neceſſitate.* Ex quo ibidem inferunt Cajetanus, Bannez, & alii D. Thomæ interpretes, ut eleemoſyna ſit in præcepto, non requiri duo ſimul, ſcilicet ſuperfluitatem in dante, & extremam neceſſitatem in recipiente, ſed quodlibet eorum ſeorſim ſufficere. Unde S. Doctor eadem parte quæſt. 118. art. 4. ad 2. ſic habet: *Aliquis tenetur ex debito legali bona ſua pauperibus erogare, vel propter periculum neceſſitatis,* VEL PROPTER SUPERFLUITATEM HABITORUM. Quæ verba ibidem Cajetanus exponens, ſubdit: *Quia violatio legalis debiti in divitiis, juſtitiam violat, non liberalitatem: injuſtitia autem ex ſuo genere eſt peccatum mortale, utpote contra bonum proximi; ideo dives non diſpenſans ſuperflua, ſed cumulans ad emendum ſibi dominium, ex ſola aſcendendi libidine, non ſolum illicite agit propter libidinem dominandi, & inordinatum amorem pecuniæ, ſed mortaliter peccat contra proximorum indigentiam, occupando ſuperflua,* QUÆ PAUPERIBUS DEBENTUR, EX HOC IPSO QUOD SUPERFLUA SUNT.

153 Favet Gregorius Magnus homil. 33. in Evangel. & de Cura Paſtor. parte 3. admonit. 22. ubi notat eleemoſynam in Scriptura nomine *juſtitiæ* exprimi, ut innuatur non liberalitatem ſed juſtitiam, ſubindeque non conſilium, ſed præceptum eſſe, ut divites de ſuperfluis neceſſaria indigentibus ſubminiſtrent. *Cum qualibet neceſſaria* (inquit) *indigentibus miniſtramus, ſua illis reddimus, non noſtra largimur; juſtitiæ debitum potius ſolvimus, quam miſericordiæ opus implemus. Unde & ipſa Veritas, cum de miſericordia caute exhibenda loqueretur, ait:* Attendite ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus. *Cui quoque ſententiæ etiam Pſalmiſta concinens dicit:* Diſperſit, dedit pauperibus, juſtitia ejus manet in æternum. *Cum enim largitatem impenſam pauperibus præmiſiſſet, non hanc vocare miſericordiam, ſed juſtitiam maluit; quia quod a communi Domino tribuitur, juſtum profecto eſt, ut qui accipiunt eo communiter utantur.* Idem docet Theodoretus orat. 9. de providentia, ubi ait: *Divitias a ſummo rerum adminiſtratore conceſſas fuiſſe hominibus, ut fruantur neceſſariis, & ex earum abundantia egenis largientes, reddant eas temperantiæ ac juſtitiæ materiam:* temperantiæ utique in ordine ad ſeipſos; juſtitiæ vero in ordine ad alios, quorum indigentiæ ſubveniendum eſſe, ſummus ille adminiſtrator rerum ſancivit.

154 Ex his patet primo, Vaſquez, & alios recentiores Caſuiſtas, præceptum eleemoſynæ detruncaſſe ac mutilaſſe: illud enim (ut ex D. Thoma oſtendimus) duo continet capita ſeu præcepta; uno jubemur neceſſaria in extremis pauperum miſeriis elargiri; alio ſuperflua in communibus pauperum neceſſitatibus erogare, juxta illud Chriſti Lucæ 11. *Quod ſupereſt, date eleemoſynam.* Si autem vix unquam divitibus, etiam Regibus, ſuperflua ſuppetunt, ut ait Vaſquez, quid clarius quam ipſos vix unquam ſuperflui largiendi lege urgeri?

155 Conſtat etiam falſum eſſe quod ait Layman lib. 2. tr. 3. cap. 6. n. 1. *Confeſſarius abſolutionem a peccatis diviti non facile negare debet, quod communes pauperum miſerias ſublevare monitus recuſet: quia dives ſemper aliquam cauſſam in ſpecie præfert cur recuſet,* nempe iſtam, *nihil habeo ſuperflui.* Patet, inquam, hanc doctrinam eſſe falſam; quia dives ex debito legali, ſubindeque ex præcepto, & non ſolum ex conſilio, tenetur ſibi ſuperflua dare pauperibus, ut ex D. Thoma jam vidimus: unde ſi monitus a Confeſſario hoc facere recuſet, & ex ſola aſcendendi libidine præcludat viſcera ſua pauperibus, ne quidquam de ſuperfluo ipſis largiatur, abſolutionis incapax eſt: *Quod ſi mihi* (inquit Cajetanus opuſc. de eleemoſyna cap. 6.) *illud objeceris, quod ſcilicet divitum confeſſiones audiri non poſſent, & Confeſſores damnationem incurrerent, audi Dominum Jeſum Chriſtum in Evangelio divitibus dicentem:* facilius eſt camelum tranſire per foramen acus, quam divitem intrare in regnum cælorum; *Confeſſoribus autem:* ſi cæcus cæcum ducat, ambo in foveam cadunt.

156 Addo, quod cauſſa illa ſeu excuſatio quam prætexunt divites, ut ab hoc præcepto ſeſe eximant, nempe *nihil habeo ſuperflui*, frivola eſt: ſi enim divites res neceſſarias non cupiditate metirentur, quæ modum neſcit, ſed pietate judicarent, quæ neceſſitates ingenioſe contrahit, ut ſibi ſuperſit quod in officia liberalitatis effundat, multa invenirent ſuperflua: juxta illud Auguſtini in Pſal. 147. *Multa ſuperflua habemus, ſi non niſi neceſſaria teneamus: nam ſi inania quæramus, nihil ſufficit.* Cui conſonat illud Senecæ in Epiſtolis: *Inopiæ pauca deſunt, avaritiæ omnia.*

157 Non eſt etiam prætermittendum, novellos probabilitatum patronos, dum ex una parte ſtudent placere divitibus, eos exonerando a præcepto largiendi de ſuperfluo bonorum pauperibus, ex alia plurimum ipſis nocere, eoſque furtis ac direptionibus pauperum exponere, dum docent pauperibus permiſſum eſſe furari, non ſolum in extrema neceſſitate, ſed etiam in gravi, ut videri poteſt apud Leſſium lib. 2. cap. 12. dubit. 12. num. 71. Dianam, Eſcobarium, Tamburinum, & alios. Unde dum illi volunt placere divitibus, fiunt inhumani erga pauperes; & dum volunt favere pauperibus, fiunt injuſti erga divites, ſimulque ex eodem ore calidum & frigidum efflant, atque, ut ait Sinnichius, *Pauperibus una manu panem, altera lapidem oſtentant.*

§. XV.

158 *Abſolutionis capax eſt homo, quantavis laboret ignorantia myſteriorum fidei, & etiam ſi per negligentiam quoque culpabilem neſciat myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini noſtri Jeſu Chriſti.* (b)

Hæc aſſertio eſt poſtremus ex ſeptemdecim articulis, quos Academia Lovanienſis ad inſtantiam Archiepiſcopi Mechlinienſis reprobavit: ejuſque falſitas patet ex communiori Theologorum ſententia, aſſerentium cum S. Thoma 2. 2. qu. 2. art. 7. & 8. in nova lege fidem explicitam myſterii Incarnationis, & Trinitatis, non ſolum neceſſitate præcepti, ſed etiam neceſſitate medii, eſſe ad ſalutem neceſſariam. Ut enim viator ad terminum perveniat, debet & locum ad quem tendit, & viam qua ad illum tendit, agnoſcere: *Via autem hominibus veniendi ad beatitudinem, eſt myſterium Incarnationis & Paſſionis Chriſti, juxta illud* Actor. 4. *Non eſt aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri*, inquit S. Thomas loco citato: terminus vero ad quem per fidem tendimus, eſt clara viſio Dei Unius & Trini: Ergo nullus eſt in via ſalutis, nec conſequenter capax abſolutionis, qui per negligentiam culpabilem ignorat myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, & Incarnationis. De quo plura in tractatu de fide, Diſp. 6. artic. 5.

§. IV.

Corollarium notatu dignum.

159 EX his modernorum Caſuiſtarum aſſertionibus, & pluribus aliis, quæ brevitatis cauſſa prætermitto, patet illorum ſcientiam non aliud eſſe, quam meram divinorum præceptorum eluſionem; vel, ut belle dicebat Nicolaus Faber, Ludovici XIII. Galliarum Regis Præceptor, ARTEM CUM DEO CAVILLANDI; Gallice, L'ART DE CHACHINER AVEC DIEU. *Vix enim ullum eſt præceptum naturale aut poſitivum, quod quæſtuoſis illorum probabilitatibus obnoxium non ſit, & eludatur*, ut ait Epiſcopus Gandavenſis in Epiſtola Paſtorali ad Clerum ſuæ diœceſis, ſupra citata. Unde recte & perbelle obſervavit Sinnichius lib. ſæpe cit. de Saule Exrege §. 466. modernos Caſuiſtas, experimento edoctus, quam ægre conformentur mores humani legi divinæ, tentaſſe ex adverſo conformare legem divinam moribus humanis; quaſi lex Decalogi foret REGULA LESBIA, ad ſui regulati normam, & ad quod quiſque ſentit & vult accommodabilis. *Regula enim Lesbia* (ait Eraſmus in Adagiis) *dicitur quoties præpoſtere non factum ad rationem, ſed ratio ad factum accommodatur; & cum lex moribus applicatur, non mores ad legem emendantur.* Quare Auguſtinus Concione 1. in Pſalm. 48. *Hæc* (inquit) *eſt in hominibus magna & uſitata perverſitas, quæ cum debeant ipſi vivere ſecundum voluntatem Dei, Deum volunt vivere ſecundum voluntatem ſuam, & cum ipſi nolint corrigi, illum volunt depravari; rectum non arbitrantes quod ille vult, ſed quod ipſi volunt.*

160 Poſſet hoc corollarium variis exemplis, quæ fuſe proſequitur idem Sinnichius loco citato, declarari, ſed iſtud ſufficiet. Delectat v. g. luxurioſum aliquem converſari & cohabitare cum femina, quæ blanditiis ſuis ipſum ad peccandum ſæpe allicit: monetur Dei ſermone talem occaſionem fugere, & abſcindere a ſe oculum, manum, aut pedem ſcandalizantem ſe, dicitque ei ſæpius Spiritus Sanctus hæc verba libri Proverbiorum: *Numquid poteſt homo abſcondere ignem in ſinu ſuo, ut veſtimenta illius non ardeant; aut ambulare ſuper prunas, ut non comburantur plantæ ejus?* Accedunt SS. Patres divini ſermonis interpretes, eumque etiam admonent: *Inter Chriſtianorum certamina, duriora eſſe prælia caſtitatis, ubi continua eſt pugna, & rara victoria: cetera vitia reſiſtendo, libidinem vero fugiendo ſuperari*, & alia quæ ſupra fuſe expendimus: Denique Apoſtolus ei præcipit ut fornicationem fugiat, & mollitiem ac immunditiam abhorreat, quia fornicarii, molles, & immundi regnum Dei non poſſidebunt. Sed venit benignus & laxus Caſuiſta, hæc ſuggerens ei: *Concubinarius non tenetur domo pellere concubinam, quando ea relicta vitam tranſigeret triſtius. Licitum eſt quærere directe occaſionem peccandi, pro bono ſpirituali, aut temporali noſtro, vel proximi. Fornicatio & mollities non ſunt jure naturæ prohibita, ſubindeque ſi Deus eas non interdixiſſet, nunquam eſſent malæ, ſæpe eſſent bonæ, & aliquando obligatoriæ ſub peccato mortali. Copula cum conjugata, conſentiente marito, non eſt adulterium. Licet abortum procurare ante animationem fœtus, ad vitandum ſcandalum, aut puellæ infamiam*, & alia quæ ſupra retulimus, & confutavimus: atque ita moribus hominum depravatis legem divinam accommodare conatur, & regulam ſuo regulabili conformare, non vero mores hominum ad Dei legem emendare & corrigere.

161 Sed quæſo, Amice Lector, ſi tuæ ſalutis cupidus ſis, ne audias benignos illos Decalogi interpretes, qui humanarum probabilitatum præſtigiis & blanditiis, ac benignioribus interpretationibus, præcipua Dei præcepta eludere & evacuare conantur: *Tene te* (inquit Auguſtinus) *ad legem Dei, & non ſequaris prævaricatores ejus: non enim ſecundum illorum ſenſum, ſed ſecundum illius veritatem judicaberis. Ne trahamur* (addit Lactantius) *auctoritate cujuſquam; ſed veritati potius faveamus & accedamus. Nullus hic temeritati locus eſt: in æternum ſtultitiæ pœna ſubeunda eſt, ſi aut perſona inanis, aut opinio falſa deceperit.*

Chriſtus non dixit homini, inter Dei legem & hominum interpretamenta conſtituto, eſto conſentiens benigniori Decalogi interpreti, ſed *Eſto conſentiens adverſario tuo.* „ Quæramus (ait Auguſtinus) iſtum adverſarium cui debeamus conſentire, ne tradat nos Judici & Judex Miniſtro. Quæramus illum, & conſentiamus illi. Si peccas, adverſarius tuus eſt ſermo Dei: verbi cauſſa, forſitan delectat te inebriari, dicit tibi, Noli. Delectat te adulterari, dicit tibi ſermo Dei, Noli. In quibuſcumque peccatis volueris facere voluntatem tuam, dicit tibi, Noli. Adverſarius eſt voluntatis tuæ, donec fiat auctor ſalutis tuæ. O quam bonus adverſarius, quam utilis adverſarius! Non quærit noſtram voluntatem, ſed utilitatem. Adverſarius eſt nobis, quamdiu ſumus & ipſis nobis, quamdiu tu tibi inimicus es, inimicum habes ſermonem Dei: eſto tibi amicus, & concordas cum ipſo; Non furtum facies, audi & concordaſti. Non mœchaberis, audi & concordaſti. Non falſum teſtimonium dicas, audi & concordaſti. Non concupiſcas uxorem proximi tui, audi & concordaſti. Non concupiſcas rem proximi tui, audi & concordaſti. In his omnibus cum tuo iſto adverſario concordaſti: dic mihi quid perdidiſti? Non ſolum nihil perdidiſti, ſed & teipſum qui perieras inveniſti.

§. V.

Caſuiſtarum Apologia, a Sorbona, & Galliæ Epiſcopis, & tandem a Summo Pontifice reprobatur.

162 CUm mos iſte in Eccleſia ſemper viguerit, *ut quo quiſque foret religioſior, novellis adinventionibus contrairet*, ut Vincentius Lirinenſis ait, non mirum quod nuper plures docti & vigiles Paſtores, ac celebres Theologi, advertentes pernicioſam hanc novorum Caſuiſtarum doctrinam, velut zizaniam quamdam in Eccleſiæ agro ſuccreſcere, ſenſimque ac delectabiliter plurium animos occupare, adverſus eam, & voce, & ſcriptis, fortiter ac generoſe pugnarint, ac de vaga illa & effrœni in materia morum opinandi licentia, apud Eccleſiæ Præſules graviter conqueſti fuerint. Unde merito hæc verba Chryſologi ſerm. 97. ipſius adaptari poſſunt: *Super ſeminatis zizaniis ſervi expaverunt, metuentes ne zizaniorum gramina ad illorum redirent offenſam, quorum conſcientia, præter jacturam boni ſeminis, nihil habebat: unde auditum ſui domini prævenerunt, ne ſecuri de innocentia, reatum de ſilentio ſuſtinerent.*

163 Inter hos præcipui fuere Pariſienſes & Rotomagenſes Parochi, pietate celebres, & ſapientia ac eruditione præclari, qui anno 1656. ad Galliæ Clerum, Pariſiis de more congregatum, plura perverſa dogmata, ex novorum Caſuiſtarum libris extracta, detulerunt, libello ſupplici eorum damnationem urgentes. Inſtabat tunc Comitiorum finis, nec temporis anguſtiæ, ſicut nec alia graviora negotia, ſinebant maturo tot propoſitionum examini vacare. Ne tamen Auguſtiſſima Synodus illas ſuo ſilentio probaſſe videretur, ſed eas tacite ſaltem reprobaret, imprimendas mandavit Inſtructiones Confeſſariorum, a Sancto Carolo Borromeo editas, & ex Italico in Gallicum idioma ab Illuſtriſſimo Domino Petro de Marca, Archiepiſcopo Toloſano tranſlatas, quibus propoſitiones illæ, quas ſollemniter & in individuo damnare non poterat, generali quadam, venerabilique ac ſancta cenſura afficerentur. Ut enim in Epiſtola inſtructionibus illis præfixa dicitur: *Novitiæ illæ opiniones ita Chriſtianam morum diſciplinam, & Evangelicam vivendi normam adulterarunt, ut hujuſmodi ſcientia quævis ignorantia longe ſit potior.*

Hoc ardore ex parte Parochorum gerebatur negotium. Pars autem adverſa ad ſui defenſionem opus parabat, in quo ejus Auctor omnes eloquentiæ & ingenii nervos intendens, propoſitiones traductas a Parochis ut erroneas, ſcandaloſas, & temerarias, ab omni prorſus cenſuræ nota liberas, ſumma arte oſtendere conabatur: prodiitque in lucem anno ſequenti 1657. ſub hoc titulo & inſcriptione: *Apologie des Caſuiſtes contre les calomnies des Janſeniſtes.*

164 Videbatur liber iſte Auctoribus ſuis arx quædam muniſſima, & inexpugnabile præſidium eo præcipue quod Parochorum & Janſeniſtarum unam & eamdem cauſſam facerent; licet in rei veritate nulla eſſet inter ipſos de quinque damnatis Janſenii propoſitionibus contentio; ſed omnes perverſa illa dogmata tum voce, tum ſcriptis unanimi conſenſu damnarent. Vix tamen in publicum diſtrahi cœpit liber ille, quod Parochi novo ardore ſuccenſi preſſius in ejus condemnationem excitarunt primo Vicarios Generales Pariſienſis Archiepiſcopi tunc abſentis; qui octo Theologos (e quibus duo, ſcilicet P. Oliverius Richecorius, vulgo *Richecœur*, & P. Petrus Lovvet erant ex noſtris) in examen libri deputarunt, auditiſque eorum relationibus, illum ſollemni cenſura damnarunt: deinde facultatem Pariſienſem, ſive Sorbonam, quæ pari cenſura, licet adhuc magis ſpeciali, librum proſcripſit.

165 Plures etiam illuſtriſſimi Antiſtites, gravibus, piis, eloquentibus, doctiſque cenſuris, aut Epiſtolis Synodalibus, eamdem Caſuiſtarum Apologiam reprobarunt, & e ſuis diœceſibus proſcripſerunt. Inter hos, tres fuere Primates, ſcilicet Archiepiſcopus Senonenſis, Galliarum & Germaniæ Primas, Rotomagenſis Primas Normaniæ, Bituricenſis Primas Aquitaniæ (prætenſus ſaltem, nam de eo jure contendit Archipræſul Burdigalenſis, cujus cauſſam erudite defendit Dominus Brouſſe, Senator Burdigalenſis,) Epiſcopi vero quindecim, nempe Aurelianenſis, Bellovacenſis, Andegavenſis, Nivernenſis, Aleſtenſis, Convenarum, Appamienſis, Bazatenſis, Conſeranenſis, Tutellenſis, Ebroicenſis, Lexovienſis, Catalaunenſis, Digenſis, Cadurcenſis, Alanus de Solminhac, Galliæ noſtræ, immo totius Eccleſiæ decus inſigne, qui ſanctorum priſcorum Epiſcoporum, ſive in Paſtorali vigilantia, ſive in admiranda vitæ innocentia & auſteritate, rigidiſſimus ac indefeſſus æmulator, multis poſt mortem claruit miraculis, quæ in ejus vita, ſicut & alia ejus præclara geſta, magna cum pietate & diligentia recenſentur. Ac demum Vencienſis, Antonius Godæus, vir item pietate clarus, ſed eloquentia & doctrina, variiſque librorum editionibus clariſſimus. Quibus ſi adjungamus e Belgio Archiepiſcopum Mechlinienſem, & Gandavenſem Epiſcopum, qui multas propoſitiones ab Apologiſta defenſas damnaverant, & damnari procuraverant ab Academia Lovanienſi: primus quidem anno 1654. ſecundus vero anno 1657. erant viginti tum Archiepiſcopi, tum Epiſcopi, gradu, pietate, doctrina, ſapientia venerandi, quorum numerum tandem infallibili ſuo judicio perfecte completurus acceſſit ſupremus fidelium omnium Paſtor, & Epiſcoporum omnium Epiſcopus, Romanus Pontifex Alexander VII. qui die 16. Auguſti anni 1659. in prædictam Caſuiſtarum Apologiam, Apoſtolicum fulmen vibravit, hoc decreto in Congregatione generali Sanctæ Romanæ & univerſalis Inquiſitionis edito.

166 *Sanctiſſimus D. N. Alexander Papa VII. præſenti decreto* PROHIBET ET DAMNAT *librum cui titulus eſt:* Apologie pour les Caſuiſtes contre les calomnies des Janſeniſtes, où le Lecteur trouvera les veritez de la morale Chreſtienne ſi nettement expliquées, & prouvées avec tant de ſolidité qu'il luy ſera aiſé de voir que les Maximes des Janſeniſtes n'ont que l'apparence de la verité, & qu'effectivement elles portent à toute ſorte de pechez, & aux grands relachemens qu'elles blament avec tant de ſeverité: par un Theologien & Profeſſeur en droit Canon. A PARIS M. DC. LVIII. *Eumque* PRO DAMNATO ET PROHIBITO *haberi vult. Mandat propterea Sanctitas ſua, ut nemo cujuſcumque gradus & conditionis exiſtat, etiam ſpeciali, & ſpecialiſſima nota dignus, prædictum librum apud ſe retineat, aut legat, neque imprimere, aut imprimi curare audeat, ſub pœnis & Cenſuris in ſacro Concilio Tridentino, & in Indice Librorum prohibitorum contentis, aliiſque arbitrio Sanctitatis ſuæ infligendis; ſed ſtatim quicumque illum habet, vel in futurum quomodocumque habebit, locorum Ordinariis, ſeu Inquiſitoribus, ſub iiſdem pœnis exhibere teneatur.*

Joannes Lupus Sanctæ Romanæ & Univerſalis Inquiſitionis Notarius.

Loco † Sigilli.

Anno

(a) *Hæc propoſitio damnata fuit ab Innocentio XI.*

(b) *Hæc propoſitio damnata fuit ab Innocentio XI.*

Anno a Nativitate D. N. Jeſu Chriſti milleſimo ſexenteſimo quinquageſimo nono, Indictione duodecima, die vero 26. Auguſti, Pontificatus Sanctiſſ. in Chriſto Patris & D. N. Alexandri, divina providentia Papæ VII. anno ejus quinto, ſupra dictum decretum affixum & publicatum fuit ad valvas Baſilicarum S. Joann. Lateranenſ. & S. Petri de urbe, necnon ad valvas Palatii Sacræ Inquiſitionis, Cancellariæ Apoſtolicæ, ac in acie Campi Floræ, ut moris eſt, per me Hieronymum Marcellani, ejuſdem Sanctiſſ. D. N. Papæ, & ſanctiſſimæ Inquiſitionis Curſorem.

Item Eminentiſſimi Cardinales Congregationis ſacræ Indicis Præfecti, anno 1665. die 15. Januarii, ſequens decretum ediderunt.

Sacræ Indicis Congregationis decreto DAMNATUS AC PROHIBITUS *fuit infraſcriptus liber, ubicumque, & quocumque idiomate impreſſus imprimendaſve. Nemo cujuſcumque gradus & conditionis, eum in poſterum, vel imprimat, vel legat, vel retineat. Si quis interim habuerit, Inquiſitoribus, ſeu locorum Ordinariis a præſentis decreti notitia tradat, ſub pœnis in Indice librorum contentis.*

LIBER EST:

JOANNIS CARAMUELIS APOLOGEMA PRO ANTIQUISSIMA ET UNIVERSALISSIMA DOCTRINA DE PROBABILITATE.

In quorum fidem manu & ſigillo Eminentiſſimi & Reverendiſſimi D. D. Cardinalis Gineti Epiſcopi Sabinenſis, ſupra dictæ ſacræ Congregationis Præfecti, præſens Decretum ſignatum & munitum fuit.

Datum Romæ in Palatio Apoſtolico Quirinali, die 15. Januarii 1664.

M. Epiſcopus Sabinenſis Cardinalis Ginetus Præf.

F. Hyacintus Libelli Sacræ Congregationis Indicis Secret.

Anno a Nativitate D. N. Jeſu Chriſti 1664. Indictione ſecunda, 26. Menſis Januarii, Pontificatus autem Sanctiſſ. in Chriſto Patris & D. N. D. Alexandri divina providentia Papæ VII. anno ejus nono, ſupradictum Decretum affixum & publicatum fuit ad valvas Baſilicæ Lateranenſis, ac Principis Apoſtolorum de urbe, & in acie Campi Floræ, ac in aliis locis ſolitis, & conſuetis urbis, per me Jacobum Cornelium, Sanctiſſimi D. N. Papæ Curſorem.

Hilarius Centellius Curſ. Mag.

Plures etiam ex novorum Caſuiſtarum propoſitionibus, quas ſupra impugnavimus, ut temerarias, & ſcandaloſas damnarunt, tum idem Alexander in Congregatione generali ſacræ Romanæ & univerſalis Inquiſitionis, habita die 24. Septembris anni 1665. & alia die 18. Martii anni 1666. Tum etiam Innocentius XI. feliciter Eccleſiam regens, die 2. Martii anni 1679.

Ex quibus Decretis, & nova Innocentii X. damnantis quinque propoſitiones Janſenii Conſtitutiones patet Romanam Eccleſiam, & fidei puritate, & morum innocentia præfulgere; eamque non minus caſtam morum temperiem, quam incorruptæ fidei integritatem, ſibi perpetuo vendicare; ut merito cum Pſalmiſta dicere poſſimus, myſticas hujus puriſſimæ columbæ pennas (fidem ſcilicet & mores) eſſe deargentatas, & pallore auri fulgentes; cum illa, & fulgore ſapientiæ, per aurum deſignatæ, & morum candore, per argentum expreſſo, mirum in modum reſplendeat.

ARTICULUS VI.

Janſenianorum rigor, in materia de probabilitate, corrigitur & temperatur.

PRobabilitatum monſtra, & novorum Caſuiſtarum laxitates, præcedentibus articulis confutavimus: hic nobis cum Janſenianis pugnandum eſt, ipſorum exceſſus in materia de probabilitate, ex D. Auguſtini, & Angelici Doctoris principiis corrigendi & amputandi ſunt, ut veritas, quæ teſte Novatiano, inter duos errores, ut Chriſtus inter duos latrones, media pendet, clarius eluceſcat, & de utriſque Adverſariis glorioſe triumphet. Unde ſit

§. I.

Refertur ac refellitur ſingularis cujuſdam Recentioris ſententia.

167 QUidam Recentior, ſub nomine Willelmi Wendrochi Salisburgenſis Theologi, in diſſertatione Theologica de probabilitate, quam ad calcem quintæ Epiſtolæ Ludovici Montaltii ſubjecit, ſingularem & improbabilem habet de probabilitate opinionum ſententiam. Exiſtimat enim nunquam licere uti opinione probabili, nullumque probabile falſum, & a lege æterna diſcordans, excuſare a peccato, etſi talis falſitas, & cum lege divina contrarietas invincibiliter ignoretur: quia (inquit) licet ignorantia invincibilis juris poſitivi a peccato excuſet, non tamen ignorantia invincibilis juris naturalis; cum hæc ſit pœna peccati originalis, non vero illa.

Hæc opinio non minus diſplicet quam præcedens, quæ omnem probabilitatem, quantumvis tenuem, ad rectitudinem humanorum actuum ſufficere putat, & ſententiam minus probabilem, in concurſu probabilioris, eligi poſſe exiſtimat; ſicut enim hæc recentiorum aſſertio jugum Chriſti nimis emollit, & pulvillos, ſeu cervicalia ſub capite hominum ponit, ut mollius in ſuis negligentiis dormitent & quieſcant; ita & illum Janſenianorum dogma plus æquo illud exaſperat, & phariſaico more, onera humeris hominum imponit importabilia; duramque nimis ac inevitabilem in eos invehit peccandi neceſſitatem. Unde ſapienter ait Illuſtriſſimus Dom. de Marinis, Avenionenſis Archiepiſcopus, in Commentariis quæ nuper edidit in ſecundam partem Summæ D. Thomæ q. 19. art. 6. c. 6. in fine: *Theologus ad recte in hoc arduo negotio incedendum, in rebus moralibus, moralem, & non mathematicam certitudinem requirat, & unum ab altera diſcernere ſciat, juxta advertentiam Cajetani in ſua aurea Summula, dum de opinionis uſu licito & illicito loquitur. In quo, quantum capere poſſumus, aliqui qui noſtris temporibus ſcripſerunt, ſalva pace, hallucinari videntur; volentes enim intolerabilem certe aliquorum in hac parte licentiam repellere, ad aliud extremum, zelo tranſvecti declinant.* Ut ergo huic prudenti conſilio obtemperemus, & non minori ſtudio & cautela Janſenianorum exceſſus, quam novorum Caſuiſtarum laxitates devitemus,

Dico primo: Dum homo tenetur operari, poteſt ſequi ſententiam probabilem, ſi facta ſufficienti diligentia, tunc alia probabilior ei non apparet. Ita communiter docent Theologi, poſt D. Thomam quodlib. 8. artic. 13. in argumento *ſed contra*, ubi ſic ait: *Si aliquis adhibet diligentiam, inquirens an habere plures præbendas ſit licitum, nec invenit aliquid quod ipſum moveat ad hoc quod ſit illicitum, videtur quod ſine peccato poſſit habere præbendas.* 168

Ratio etiam id ſuadet: Homines enim debent operari humano modo, nec poſſumus eos obligare ad hoc quod omnium rerum habeant claram, & perfectam notitiam: Dum ergo facta ſufficienti diligentia, juxta conditiones rei & perſonæ, aliud probabilius non apparet, prudenter operatur homo, conformando conſcientiam ſuam opinioni probabili.

Confirmatur & magis illuſtratur hæc ratio ex Cajetano in ſumma, verbo *Opinio*, ubi ſic habet: *Non exigit Deus ab homine plus quam conditio hominis habet: quia divina ſapientia diſponit omnia ſuaviter.*

Sed hominis conditio habet, ut in rebus moralibus non poſſit aſſequi omnium evidentiam, nec habere certitudinem mathematicam, ſeu exactam & perfectam omnium agibilium, *ipſum enim exactum non eſt in omnibus ſimili modo rationibus flagitandum*, inquit Ariſtoteles 1. Ethic. cap. 3. præſertim in moralibus; quia, ut ait D. Thomas in cap. 1. lib. 1. Ethic. *Materia moralis talis eſt, quod non eſt ei conveniens certitudo*, mathematica ſcilicet & perfecta, ſicut rebus phyſicis & metaphyſicis: Ergo Deus non exigit ab homine, ut ſemper cum evidentia & certitudine mathematica de bonitate morali ſuæ actionis operetur, ſubindeque poteſt ſequi ſententiam probabilem, dum facta ſufficienti diligentia, alia probabilior non apparet. Unde videmus, Summos Pontifices in regimine Eccleſiæ, puta in diſpenſationibus concedendis, interdum uti probabilibus ſententiis, cum ipſius veritas perſpecta non eſt; & ſimiliter Reges in adminiſtrandis regni negotiis, & Judices tam Eccleſiaſticos, quam civiles, in dirimendis litium nodis, juxta regulam illam juris ſupra expoſitam, quæ præcipit ut in opinionum probabilium conflictu, *quod veriſimilius eſt præferatur; & ubi ſunt opiniones diſcordes, Judex ſequatur communem.* Denique Salomon in judicio illo celebri, quo judicavit infantem, a duabus mulieribus ſibi oblatum, eſſe dividendum, conjecturis tantum probabilibus ducebatur; & tamen Scriptura ejus ſapientiam & æquitatem mirum in modum extollit. Quod non leve argumentum eſt, prudenter operari homines, ſequendo opiniones probabiles, cum facta ſufficienti diligentia, non poſſunt habere claram & perfectam veritatis notitiam, & tunc non occurrunt aliæ probabiliores & tutiores ſententiæ.

Dico ſecundo, eum qui operatur ex opinione probabili falſa, & legi divinæ contraria, quam invincibiliter putat eſſe veram, & legi divinæ conformem, a peccato excuſari. Ita communiter docent Scholaſtici cum Magiſtro in 2. diſtinct. 22. & cum D. Thoma 1. 2. q. 76. art. 3. ubi docent ignorantiam invincibilem excuſare a peccato. Unde Lutherus in cap. 12. Geneſis: *Scholaſtici* (inquit) *dicunt invincibilem ignorantiam reddere excuſabiles:* TANTA CÆCITAS EST IN PAPÆ SCHOLIS, ET ECCLESIIS. 169

Probatur primo concluſio ex SS. Patribus, qui paſſim docent ignorantiam invincibilem excuſare a peccato: Chryſoſtomus enim homil. 13. in Epiſt. ad Roman. ait: *Neminem unquam ignoranter peccare; qui enim peccaret indignus utique eſſet qui pœnas daret.* Et D. Auguſtinus in libro de natura & gratia contra Pelagianos ſcripto cap. 67. & libro 3. de libero arbitrio cap. 19. *Non tibi* (inquit) *deputatur ad culpam quod invitus ignoras, ſed quod negligis quærere quod ignoras.* Neque iſtud ad primum hominis peccatum trahi poteſt, cum hæc verba adhibeat, ut hominum querelas compeſcat, qui ex ignorantia quam ex Adamo hæreditariam accepimus, expoſtulant. Atque hoc ſenſu eadem verba a Theologis omnibus accipiuntur, poſt Sanctum Thomam quæſt. 7. de potentia art. 7. ad 3. ubi ſic habet: *Dicendum quod ignorantia, quæ eſt omnino involuntaria, non eſt peccatum. Et hoc eſt quod Auguſtinus dicit: non tibi imputatur ad culpam, ſi invitus ignores: per hoc autem quod addit, ſed ſi ſcire neglexeris, dat intelligere quod ignorantia habet quod ſit peccatum, ex negligentia præcedente.* Item D. Auguſtinus tract. 89. hæc verba Joann. 15. exponens: *ſi non veniſſem, & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent*, ait: *Illos ad quos Chriſtus non venit, & quibus non eſt locutus excuſationem habere, non de omni peccato ſuo, ſed de illo quo in Chriſto non crediderunt.* Similia habet D. Bernardus Epiſt. 77. dicens: *Si locutus fuiſſet, ſed non eis, inobedientiæ culpam ignorantia excuſaret.* Denique Auguſtinus libro de quæſt. veteris Teſtamenti, relatus a Gratiano in decreto, diſt. 37. ſic ait: *Ille ignorans poteſt excuſari a pœna, qui a quo diſceret non invenit.* Ubi gloſſa hæc verba: *Poteſt excuſari a pœna*, ſic interpretatur, *id eſt, a peccato pro quo debetur pœna æterna.* 170

171 Probatur ſecundo concluſio ex illo trito & communi Philoſophiæ moralis principio: *Nemo peccat in eo quod vitare non poteſt.* Quod D. Auguſtinus in libro de duabus animabus cap. 11. uſque adeo eſſe notum, & per ſe manifeſtum aſſerit, ut non ſolum a nemine ignoretur, ſed & inſuper a toto genere humano cantetur & declametur: *Nonne* (inquit) *iſta cantant & in montibus Paſtores, & in theatris Poetæ, & indocti in circulis, & docti in Bibliothecis, & Magiſtri in Scholis, & Antiſtites in ſacris locis, & in orbe terrarum genus humanum?* Probatur, inquam, concluſio illo trito & communi effato: quis enim magis neceſſario peccat, quis culpam vitare minus poteſt, quam qui invincibiliter, & ſine propria culpa ignorat divina lege prohiberi quod facit; quique ita animo comparatus eſt, ut ſi id malum eſſe ſuſpicaretur, continuo omitteret? Quid, inquam, poteſtatem non peccandi longius removet quam ignorantia invincibilis, quæ cognitionem ad vitandam culpam neceſſariam tollit, & mentem, quæ voluntati ad agendum facem præferre debebat, omnino excæcat? Id non ſolum ratione naturali manifeſtum eſt, ſed etiam ex Janſenii principiis conſtat: ille enim libro de gratia Chriſti, cap. 36. fatetur id dumtaxat eſſe in poteſtate, *quod fit a voluntate, cum plena advertentia rationis*, adeoque ex ejus mente, ignorantia, qua aliquid penitus neſcitur, impedit quominus illud ſit in noſtra poteſtate. Unde noſter Medina 1. 2. quæſt. 76. artic. 2. recte obſervavit: *Idcirco ignorantiam invincibilem non imputari homini ad peccatum, quod nemo obligetur ad impoſſibile.*

172 Tertio ſuadetur concluſio ex D. Thoma 1. 2. quæſt. 90. art. 4. ubi ſic diſcurrit: *Ad hoc quod lex virtutem obligandi obtineat, quod eſt proprium legis, oportet quod applicetur hominibus, qui ſecundum eam regulari debent: talis autem applicatio fit per hoc quod in notitiam eorum deducitur ex ipſa promulgatione: unde promulgatio ipſa neceſſaria eſt ad hoc quod lex habeat ſuam virtutem:* Sed promulgatio legis naturalis fit per dictamen rationis, intimantis homini ea quæ lege naturæ præſcripta aut prohibita ſunt: Ergo cum deeſt tale dictamen (ut contingit in illis qui ignorantia invincibili juris naturalis laborant) lex naturæ non obligat ad ejus obſervationem; ſubindeque ignorantia juris naturalis a peccato excuſat.

173 Probatur quarto concluſio ratione fundamentali. Illud excuſat a peccato, quod tollit ab actu rationem voluntarii, redditque illum ſimpliciter involuntarium; Sed omnis ignorantia invincibilis hoc præſtat: Ergo omnis ignorantia invincibilis a peccato excuſat. Minor eſt certa, & expreſſe docetur a D. Thoma 1. 2. quæſt.. art. 8. ubi loquens de ignorantia antecedente & invincibili, ait quod *talis ignorantia cauſſat involuntarium ſimpliciter.* Idque patet ex definitione voluntarii, quod deſcribitur, *Voluntarium eſt id quod eſt a principio intrinſeco cum cognitione:* Unde ſicut illud cauſſatur ex duplici principio, ſcilicet ex appetitu operante, qui eſt principium intrinſecum, & ex cognitione dirigente, & voluntate facem præferente; ita oportet quod oppoſitum ejus, ſcilicet involuntarium, cauſſetur ex oppoſitis principiis, & proveniat vel ex eo quod operatio eſt a principio intrinſeco (ut contingit in his quæ ex violentia aut metu fiunt) aut quia tollitur, vel ligatur, aut turbatur cognitio, ſicut fit per ignorantiam & paſſionem, ut in Tractatu de actibus humanis diſp. 1. fuſe expendimus.

174 Major autem, quam Adverſarii negant, contendentes aliquid poſſe eſſe peccatum actuale, abſque eo quod ſit voluntarium in actu ſecundo, probatur multipliciter. Primo ex D. Auguſtino libro de vera relig. cap. 14. ubi ait: *Uſque adeo peccatum voluntarium eſt, ut nullo modo ſit peccatum, ſi non ſit voluntarium. Et hoc ita manifeſtum eſt, ut nulla Doctorum paucitas, nulla indoctorum turba diſſentiat.* Idem repetit lib. 3. de libero arbitrio, cap. 17. & 18. & lib. 1. retract. c. 9. ubi ait, quod *voluntas eſt qua peccatur & recte vivitur.* Et lib. de duabus animabus cap. 11. dicit, quod *nec peccatum, nec recte factum imputari cuiquam juſte poteſt, qui nihil fecerit* PROPRIA VOLUNTATE. Quibus ultimis verbis aperte declarat ad peccatum actuale non ſufficere, quod ſit voluntarium voluntate capitis, ſicut ſufficit ad peccatum originale; ſed requiri neceſſario quod ſit voluntarium voluntate propria illius qui peccat.

Secundo probatur ex D. Thoma 1. 2. qu. 74. art. 1. in corp. ubi ſic diſcurrit: *Cum proprium ſit actuum moralium quod ſint voluntarii, ſequitur quod voluntas, quæ eſt principium actuum voluntariorum, ſive bonorum, ſive malorum, quæ ſunt peccata, ſit principium peccatorum: & ideo ſequitur quod peccatum ſit in voluntate ſicut ſubjecto.* Et in reſp. ad 2. *Si defectus* (inquit) *apprehenſivæ virtutis nullo modo ſubjaceret voluntati, non eſſet peccatum nec in voluntate, nec in apprehenſiva virtute,* SICUT PATET IN HIS QUI HABENT IGNORANTIAM INVINCIBILEM. Et q. 76. art. 3. ſic corpus articuli concludit: *Si ſit talis ignorantia quæ omnino ſit involuntaria, ſive quia eſt ejus quod quis ſcire non tenetur, talis ignorantia* OMNINO EXCUSAT A PECCATO. 175

Tertio, eadem Major probatur auctoritate trium Summorum Pontificum, Pii V. Gregorii XIII. & Urbani VIII. qui damnant hanc propoſitionem Michaelis Baji: *Ad rationem & definitionem peccati non pertinet voluntarium:* ſubindeque oppoſitam, nempe iſtam, *ad rationem & definitionem peccati, pertinet ratio voluntarii*, ut certam & indubitatam ſupponunt. 176

Quarto, eadem Major ſuadetur ratione quam inſinuat D. Thomas loco primo citato. Peccatum eſt actus moralis & humanus: Sed de ratione actus moralis & humani eſt, quod ſit voluntarius, & deliberatus, ut docet idem S. Doctor 1. 2. q. 1. art. 1. his verbis: *Illæ actiones proprie humanæ dicuntur, quæ ex voluntate deliberata procedunt: ſi quæ autem aliæ actiones homini conveniunt, poſſunt dici quidem hominis actiones, ſed non proprie humanæ, cum non ſint hominis in quantum eſt homo:* Ergo &c. 177

Confirmatur: Ut actus ſit moralis & humanus, debet eſſe liber; cum libertas ſit radix & fundamentum moralitatis; ut docet D. Thomas in 2. diſt. 24. quæſt. 3. art. 3. dicens: *Ibi incipit genus moris, ubi primo dominium voluntatis invenitur:* Sed actus non poteſt eſſe liber, niſi ſit voluntarius; cum ratio voluntarii eſſentialiter includatur in ratione liberi, ſicut gradus ſuperior in inferiori: Ergo actus non poteſt eſſe moralis, nec per conſequens peccatum, ſed malum morale, niſi voluntarius ſit. 178

Denique probari poteſt concluſio ex variis abſurdis & inconvenientibus, quæ ſequuntur ex adverſa ſententia. Si enim probabile falſum, quod invincibiliter creditur verum, nunquam a peccato excuſet, in primis ſequitur peccare eum, qui in concurſu ſeu conflictu opinionum probabilium, probabiliorem, immo & probabiliſſimam eligit: Sed hoc abſurdum eſt, & contra communem Theologorum ſententiam, ut fatetur Wendrochius, loco ſupra citato, ſect. 4. ubi docet e duabus opinionibus contrariis, licere amplecti magis probabilem: Ergo &c. Sequela Majoris patet: Quia fieri poteſt ut opinio probabilior, immo & probabiliſſima, falſa ſit, & a lege æterna diſcordans; cum falſa, ut ait Ariſtoteles in lib. Topicorum, ſæpe ſint probabiliora veris: Ergo ſi nullum probabile falſum, etſi invincibiliter exiſtimetur verum, a peccato excuſet, ſequitur eum qui in opinionum probabilium conflictu, probabiliorem, immo & probabiliſſimam eligit ſententiam, non excuſari a peccato. 179

Secundo ſequitur Jacob peccaſſe, cum primo acceſſit ad Liam, quam invincibiliter putabat eſſe ſuam uxorem: tunc enim fecit actum qui abſolute & ſecundum ſe erat illicitus, & legi divinæ contrarius; cum lex divina prohibeat ad non ſuam accedere. Nec poteſt aliter excuſari Jacob a peccato, niſi dicendo ipſum laboraſſe ignorantia invincibili. Sicut Gen. 20. Abimelech cum uxorem Abrahæ tuliſſet, putans eſſe ſororem ejus, excuſatur a peccato ratione ignorantiæ invincibilis, ut paſſim interpretes docent, & colligitur ex verbis illis quæ Deo mortem ipſi minitanti dixit, *Domine, num gentem ignorantem & juſtam interficies?* prætendens (ut omnes ſolent facere ductu & inſtinctu luminis naturalis) excuſandum eſſe a culpa, quod ignorans feciſſet, & non deſinere juſtum eſſe eum qui facit aliquid injuſtum, plane ignorans eſſe tale. Quam ejus exiſtimationem confirmavit Deus, ita reſpondens: *Et ego ſcio quod ſimplici corde feceris, & ideo cuſtodivi te ne peccares in me.* 180

Tertio ſequitur ex hac ſententia, plerumque eſſe fortunæ, & non voluntatis, quod homines peccent, vel non peccent, prout videlicet id quod agunt eſt conforme vel difforme juri naturali invincibiliter ignorato: quod abſurdiſſimum eſt, cum vera & ſola cauſſa peccati ſit voluntas creata, ut operans difformiter ad regulas morum, non vero caſus aut fortuna. 181

Denique